

WYSOKIE KOŁO

Lokalizacja (historyczna i współczesna)

WYSOKIE KOŁO, powiat radomski województwa sandomierskiego (ob. powiat kozienicki, województwo mazowieckie), prowincja polska zakonu dominikanów (ob. dekanat czarnolaski, diecezja radomska), kościół konwentualny dominikanów-obszerników (ob. parafialny) pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego, filary międzynawowe, ścianki boczne, ścianki frontowe schodów wiodących do piętrowych kaplic bocznych, polichromia późnobarokowa z dekoracją późnoregencyjną

Datowanie (z fazami)

lata 40. XVIII w.

Fundator / fundatorzy (odpowiednio do faz)

władze miejscowego konwentu dominikanów-obszerników

Wykonawcy (osoby, warsztat, krąg artystyczny) – pierwotni i wtórni

nieustalony warsztat lokalny o proveniencji małopolskiej (?)

Historia powstania

Wieś-osada targowa własności rycerskiej / szlacheckiej, kolejno od XV w. Regowskich herbu Habdank, Pękostawskich, Witowskich, Chomętowskich, Wielopolskich i Lewickich, przejściowo w latach 1748- przed 1787 miasto prywatne. Od 1439 r. parafia funkcjonowała w tym okresie w sąsiedniej wsi Regów nad Wisłą, dedykowana św. Mikołajowi, z drewnianym kościołem pochodzącym sprzed 1390 r., kolejnym – po translokacji wywołanej wylewami rzeki – z 1747 r. Równolegle, w 1637 r. w Wysokim Kole Stanisław Witowski, kasztelan sandomierski, i Jan Wielopolski, rozpoczęli fundację murowanego zespołu dla zakonu dominikanów-obszerników (sprowadzonych dopiero w 1682 r.), z trójnawowym, uzupełnionym o parę wyniesionych na piętro (wzorem krakowskiej kaplicy św. Jacka przy tamtejszym macierzystym konwencie prowincji) kościołem pielgrzymkowym p.w. Krzyża Św. i Najśw. Maryi Panny, ukończonym w 1681, obdarowanym 1684 słynącym łaskami obrazem Hodegetrii (Matki Bożej Wysokokolskiej) i konsekrowanym w 1694 r. Najprawdopodobniej w latach 40. XVIII w. władze konwentu rozpoczęły akcję upamiętnienia fundatorów, dobrodziejów i ważnych osób w historii placówki, które umieszczono na ścianach wschodnich naw bocznych oraz na filarach międzynawowych.

Przekształcenia, remonty, konserwacje

Klasztor skasowany w 1870 r., następnie administrowany przez franciszkanów reformatów (do 1891 r.), od tego roku wykorzystywany przez parafię, a po 1914 r. – wskutek zniszczenia kościoła w Regowie – ostatecznie przejęty przez kler diecezjalny. Malatury przeszły restaurację kolejno w 1909, 1930-1931 (wnętrze bielone), ok. 1954 (wyk. Stanisław Westwalewicz, lamperie) w ostatnio 1998 r. Autorzy prac konserwatorskich pozostają nieznanymi.

Kompozycja / układ

Zespół rozplanowany w kilku miejscach świątyni: na ściankach czołowych przy schodach wiodących na usytuowane na zakończeniach naw bocznych kaplice św. Józefa (północna) i Cudownego Obrazu Matki Boskiej Wysokokolskiej (południowa), parach lizen na ściankach tylnych i zewnętrznych dwóch par filarów korpusu, odpowiadających im lizenach w nawie południowej oraz na takich lizenach pod ścianą zachodnią. Rozmieszczenie postaci następujące – w nawie południowej, idąc od prezbiterium: Samuel Zachczyński (zm. 1695), na 1. filarze, od wschodu: mężczyzna herbu Prus I i NN dominikanin, mężczyzna herbu Gryf i NN zakonnik, na pilastrach nawy: 2 przeorów, na 2. filarze w układzie j.w.: NN szlachcic i przeor, NN papież i szlachcic h. Topór, na lizenach nawy: 2 zakonnicy, pod chórem: dwóch przeorów, jeden z h. Jastrzębiec; w nawie północnej: przy wejściu do kaplicy – Jacek z Rudotowa Ruwski, podstoli braclawski (zm. 1715), na 1. filarze: NN szlachcic z h. Halabarda i przeor oraz Stanisław Chomętowski h. Lis, hetman polny koronny, i Jerzy Dominik Lubomirski h. Szreniawa bez krzyża, wojewoda krakowski, na lizenach nawy – para małżeńska (z portretami okolonymi białymi liliami francuskimi): Jan Wielopolski h. Strykoń, kanclerz wielki koronny, i Ludwika Maria d'Arquien de la Grange, siostra królowej Marii Kazimiery Sobieskiej, na 2. filarze od nawy: NN szlachcic h. Włócznia i papież Pius IX

(przedstawienie wtórnie przemalowane) oraz Barbara z Komorowa Zachczyńska i Samuel Zachczyński, oraz NN szlachcic i przeor, na lizenach – Jacek z Rudołowa i Katarzyna z Sowińskich Ruwscy h. Prus I, na koniec pod chórem Krzysztof Bębnowski h. Odrowąż i Stanisław z Popowa Witowski h. Rola, pierwszy fundator kościoła w 1637 r. Wszystkim przedstawieniom w konwencji wizerunków epitafijnych na lizenach nadano identyczne formy – na różowawym tle, ujęte białawą, wstęgowo-cęgową owalną ramą portrety, ujęte świecami na konsolkach, pod parasolowymi baldachimkami, zamknięte od dołu pasem lambrekinu, z umieszczoną poniżej tablicą inskrypcyjną w wykrojowej ramie (tła szare, z czarno malowanymi napisami kapitałą nowożytną – większości tekstów brak lub są silnie zatarte). Przedstawienia na ściankach wejściowych do kaplic w formie prostokątnych tablic inskrypcyjnych na czarnym tle ze inskrypcjami wielowierszowymi, wymalowanymi ugiem, w iluzjonistycznym obramieniu z białawą, profilowaną ramą (na osi dolnej listwy trójlistny występ, w narożach ugiem okucia ornamentalne), z wąską czerwawą i ugiem bordiurą, w górnym zamknięciu kolisty ugiem medalion z portretem epitafijnym, wokół ramy bogata plecionka z mięsistego, białawego akantu na bladuróżowym tle.

Ikonografia

Unikalny w skali Korony zespół malowanych *al secco* XVIII-wiecznych dekoracji wyobrażających portrety grupy fundatorów świeckich oraz papieży i zakonników, którzy przyczynili się do rozkwitu tego konwentu od fundacji do lat 40. XVIII w. Zastosowanie w dwóch malaturach na ściankach wejścia do kaplic form dedykowanych przedstawieniom komemoratywnym: imitacji czarnomarmurowej tablicy w stiukatorskim obramieniu, z ujętym w medalion portretem, a także obecność w pozostałych, analogicznych pod względem kompozycji przedstawieniach na filarach świec i paludamentów, upodobnia je wszystkie do malarskich epitafiów. Zbliżone, nieco skromniejsze, rozwiązanie zastosowano jeszcze w tym samym okresie – 2. ćw. XVIII w. – w wejściach do kaplic bocznych kościoła pielgrzymkowego franciszkanów konwentualnych w łagiewnikach pod Łodzią, upamiętniając podobnymi portretami arcybiskupów gnieźnieńskich – dobrodziejów sanktuarium.

Analiza formalno-stylistyczna

Styl dekoracji, typowy dla inspirowanych grafiką południowoniemiecką (lub francuską) form wczesnej (akant) i dojrzałej regencji (plecionki cęgowo-wstęgowe), pozwala zadatować je ogólnie na 2. ćw. XVIII w. Z uwagi na liczne partie przemalówek z XIX i XX w. brak przy tym jakichkolwiek odniesień formalnych do osoby potencjalnego autora.

Źródła i literatura przedmiotu

Warszawa, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Dział Ewidencji i Rejestru Zabytków Ruchomych, karty nr RAX 000003674-000003679, 000003682, 000003683, sierpień 1973, oprac. W. Puget.

L. Figarski, *Wysokie Koło. Historia kościoła i cudownego obrazu Matki Boskiej Wysokokolskiej. W 250-lecie sprowadzenia obrazu opracował...*, Radom 1934, s. 18; Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. III: *Województwo kieleckie*, red. J.Z. Łoziński i B. Wolff, z. 6: *Powiat kozienicki*, oprac. tychże, Warszawa 1958, s. 29-30, fig. 26-28; A. Szymanek, *Klasztor oo. dominikanów w Wysokim Kole i jego inwentarz z lat 1742-1744*, [w:] *Kościół katolicki w regionie radomskim (XV-XX w.)*, red. S. Piątkowski, s. 93-115 (= „Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego”, 1998, z. 2-4); S. A. Traczyk, *Sanktuarium maryjne w Wysokim Kole*, Sycyna-Radom 2004 (Biblioteka Sycyńska, t. XVI, Monograficzna Seria Wydawnicza, red. naukowa H. Bednarczyk), s. 27-29, 31, il. nlb.; D. Kupisz, *Rody szlacheckie ziemi radomskiej*, Radom 2009, s. 218, il. 136; W. Sosnowski, *Parafia Regów (obecnie parafia Wysokie Koło). Zarys dziejów*, Warszawa 2011, s. nlb.

Fotografie:

Wysokie Koło, kościół dominikanów-obszerników (ob. parafialny) pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego, korpus nawowy, widok ogólny w kierunku północno-zachodnim – wejścia głównego, filary międzynawowe, lata 40. XVIII w., polichromia późnobarokowa z dekoracją regencyjną, wyk. niestabilny warsztat lokalny z Małopolski (?), fot. MW, 2016.

Wysokie Koło, kościół dominikanów-obszerników (ob. parafialny) pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego, nawa północna, widok trzeciego filara międzynawowego, lata 40. XVIII w., polichromia późnobarokowa z dekoracją regencyjną, wyk. nieustalony warsztat lokalny z Małopolski (?), fot. MW, 2016.

Obiit
Anno 16...

HOSPES ad Aegrotum ad...
ad quam tot EMBRONYMAS...
PAPER

...
...
...